אור הצפון — הדקדוק במעשים

הדקדוק במעשיםנהוג בעולם, כשאדם הולך לקיים מצוה ועל אחת כמה והמה מצוה רבה ודחופה, לא ישים לב לדקדק תוך מעשה זה אם יש בו פגיעה משהו בעניני סדר העולם או במדת דרך ארץ וכדומה, כי על כן הרי הוא נדחף לעשות מעשה גדול ומצוה רבה, ומה לו לדייק בדברים פעוטים. אולם לא כן אנו מוצאים בדברי חז"ל. מדבריהם אנו למדים שיש ליזהר הרבה שלא תפגע מעלה אחת בחבירתה אפילו כמלוא נימא, ואין להסיח הדעת כלום, תוך עשיית מצוה אחת, מכל מעלה ומדה קטנה או גדולה הכרוכות בעקבותיה.

איתא בגמרא (חולין ס): "דרש ר' חנינא בר פפא "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו" - פסוק זה שר העולם אמרו. בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא: 'למינהו' באילנות, נשאו דשאים קל וחומר בעצמן: אם רצונו של הקדוש ברוך הוא בעירבוביא למה אמר "למינהו"? ועוד קל וחומר, ומה אילנות שאין דרכם לצאת בעירבוביא אמר הקדוש ברוך הוא: 'למינהו' אנו על אחת כמה וכמה. מיד כל אחד ואחד יצא למינהו. פתח שר העולם ואמר: "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו".

והנה הדשאים, הרי היה לפניהם בגידולם קיום מאמר ה' יתברך: "תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע", ומה להם בשעת מעשה זה - הטעון זריזות יתירה לקיום מאמר הקדוש ברוך הוא להדשא דשא ולהזריע זרע - להקפיד על עניני סדר ונוי שלא נצטוו עליהם כלל? אלא מכאן אנו למדים שכל בריה יש לה לדקדק כי בעת קיומה מצות ה' יצא הכל בשלימות, ולא יפגע שום דבר ממקומו ומצביונו.

ואין הנהגה זו בבריאה משום מעלה טובה בלבד, כי אם חובה גמורה, ואם לא נוהגים כן בדקדוק וזהירות יתירה, יש בזה משום ליקוי וחסרון הראוי לתגובה ולעונש. כתוב בתורה (בראשית ח): "וישלח נח את היונה מאתו לראות הקלו המים וגו' והנה עלה זית טרף בפיה וידע נח כי קלו המים". יונה זו הביאה לנח בשורה גדולה שהמים הולכים ומתמעטים ושוב יתקיים עולם ומלואו, ועוד מעט וישתחרר מהעול הכבד שהוטל עליו, בהיותו בתיבה סגורה ומסוגרת, לטפל בכל ברואי העולם שהיו אתו בתיבה. וכמה צער היה לו לאותו צדיק שם, כפי שאמרו חז"ל (סנהדרין קח) שסיפר שם בן נח לאליעזר עבד אברהם ואמר: "צער גדול היה לנו בתיבה וכו' האי אורשינא אשכיניה אבא דהוי גני בספנא דתיבותא, אמר לו מאי טעמא לא בעית מזוני? אמר לו: חזיתו דהות טרידא, אמינא לא אצטרך, אמר לו: חיישת מצערי, יהא רעוא דלא תמות, שנאמר (איוב כט): "ואומר עם קני אגוע וכחול ארבה ימים" והנה אם בירך נח את צפור החול בגלל מעשהו זה, יש להבין למה לא בירך את היונה על בשורתה הגדולה אליו? והם הדברים קל וחומר?.

אולם אמרו חז"ל (בראשית רבה לג): "והנה עלה זית טרף בפיה", מהו טרף? קטיל, כמה דאת אמרת (בראשית לז): "טרף טרף יוסף", אמר לה אילו לא קטלתיה אילן רב הוי מתעביד". הרי

שהיונה תוך מעשה הטוב שלה שבישרה לו על מעוט המים, גרמה איזו פגיעה שהיא בבריאה, שטרפה את עלה הזית וגרמה שלא יצמח יותר, ומשום כך לא היתה ראויה לברכה. ואפשר שבגלל מעשה זה איבדה לעצמה חיים לעולם, כמו שמצינו בצפור החול שמברכתו של נח הרי הוא מרבה ימים לעולם. ואף על פי שהיונה מילאה בזה את שליחותה ששלח אותה נח לראות הקלו המים, וכוונתה היתה לטובה, להוכיח לו על אמיתות בשורתה, בכל זאת יש במעשה זה פגם, שהופסק על ידו צמיחתו של עלה אחד שבכחו היה להוסיף אילן אחד, על ריבוא רבבות האילנות שבעולם. ומשום כך יש במעשה זה בחינה של "קטלא" כאמור ואיבדה את ברכתו של נח.

מעתה אם בצמחים ובבעלי חיים שאין בהם דעת ותבונה ולא נצטוו בזה כך, קל וחומר בן בנו של קל וחומר באדם המחונן בשכל אלהי, בחכמה ובבינה, כמה יש לו להיות זהיר מאד אף בעת שהוא מקיים מצוות נשגבות - שלא יפגע משהו בסדר העולם, ואף בדבר הנראה פעוט ביותר בעיניו. והרי רואים אנו כמה חמורה היא כל פגיעה אף בדומם ובצומח. ומזה כמה יש לאדם לדקדק ולהיזהר בכל מעשה ומעשה אשר הוא עושה.